
Ruta Literària Prudenci Bertrana

Ruta Literària Prudenci Bertrana

Treball de Recerca

Novembre 2014

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	2
MARC TEÒRIC	4
1. L'autor	4
1.1. El modernisme	4
1.2. Biografia	5
2. <i>L'hereu</i>	7
2.1. Argument	7
2.2. Fragments de la novel·la	8
3. Les masies	14
4. Rutes literàries	15
5. El suro	15
5.1. La pela del suro	15
5.2. La història del suro	16
MARC PRÀCTIC	19
1. Elecció dels textos	19
2. Creació d'una pàgina web	20
3. Creació de codis QR	21
3.1. Definició de codi QR	21
3.2. Procés de creació dels codis QR	22
4. Preparació del mapa de la ruta	23
5. Disseny del logotip	26
6. Disseny del tríptic	26
CONCLUSIONS	27
AGRAÏMENTS	29
REFERÈNCIES BIBLOGRÀFIQUES	29
-Bibliografia	29
-Webgrafia	30
ANNEX	32

INTRODUCCIÓ

Durant l'any 2014, qui no ha sentit parlar del poeta català Joan Vinyoli en el centenari del seu naixement? Quin colomenc no ha fet mai l'itinerari poètic vinyolià pel parc de Sant Salvador? Doncs, aquest itinerari va ser un dels punts d'inspiració del meu treball de recerca.

Després d'haver fet l'itinerari poètic Joan Vinyoli pel parc, vaig decidir anar a l'oficina de turisme a preguntar si hi havia més itineraris semblants a aquest, ja que m'havia agradat la idea de barrejar natura i literatura, dues de les meves passions. Allí, a l'oficina de turisme, em van dir que per aquí a Santa Coloma de Farners i rodalies no hi havia res semblant a la ruta Vinyoli. És per això que vaig decidir crear-ne una jo mateixa, però aquest cop a la combinació natura-literatura hi vaig afegir esport, concretament, ciclisme de muntanya, que és una de les altres meves passions.

Per poder crear aquesta nova ruta primer havia d'escollir un autor que estigués mínimament relacionat amb el nostre territori. Com que no se m'acudia cap escriptor o poeta de les nostres terres, a part de Joan Vinyoli, vaig decidir demanar ajuda al meu oncle Narcís Figueras, professor de la UAB, i ell de seguida em va donar una resposta clara. Prudenci Bertrana. Aquest escriptor modernista va viure en aquesta zona de la comarca i crec que es mereix més atenció de la que ha rebut fins ara. Ningú de la comarca de la Selva li ha fet gaire cas perquè, primer, va néixer a Tordera, municipi de la comarca del Maresme, i segon, en les seves obres hi apareix l'Esparra, un poblet de quatre cases que està al costat de Riudarenes, un poble petit. En canvi, a les comarques gironines, un altre dels escenari de les seves obres, ja li han fet un itinerari pels voltants de la catedral de Girona. És per això que vaig decidir fer una ruta literària que portés el seu nom, després d'haver comprovat, amb l'itinerari Joan Vinyoli, que la literatura mou molta gent.

A partir d'aquest moment el meu treball de recerca ja tenia tema però no sabia per on començar. Era evident que a la part teòrica hi escriuria la biografia de Prudenci Bertrana i el resum de la novel·la que havia escollit però, què més hi podria afegir? Quins serien els punts de la ruta? Quin seria el fil conductor que uniria tots els punts? Després de llegir-me la novel·la i decidir els punts per on passaria la meva ruta em van recomanar que anés al museu del suro de Palafrugell on hi havia una exposició itinerant, anomenada "Literasuro", que explicava el procés de la pela del suro a través de fragments de la novel·la «*L'hereu*» de Prudenci Bertrana. Va ser allà, mentre feia la visita, que vaig veure clar que el fil conductor que enllaçaria els punts de la ruta seria la pela del suro. Per tant, la part pràctica, estava gairebé resolta. El treball consistiria en l'elaboració d'una ruta literària, pels voltants de l'Esparra, inspirada en la novel·la *L'hereu* de Prudenci Bertrana.

El meu treball de recerca, tal i com justifico a continuació, és interdisciplinari, toca branques tant diferents com la literatura, la història, la geografia, l'esport, el disseny gràfic, la informàtica o la tecnologia .

El treball que presento està dividit en dues parts. En la primera part, anomenada marc teòric, hi consta tota la informació que he necessitat per a crear la ruta literària. Podríem dir que és la part del treball relacionada amb la literatura i la història, on hi consta la biografia de l'escriptor modernista Prudenci Bertrana, l'argument de la novel·la *L'hereu*, la correspondència del nom de les masies que apareixen a la novel·la amb el seu nom actual, la descripció del procés de la pela del suro i una mica d'història de la indústria surera. També hi ha la definició de ruta literària.

La segona part del treball, anomenada part pràctica, està dedicada al disseny i creació de la ruta literària sobre Prudenci Bertrana situada als voltants de l'Esparra. Per realitzar aquesta segona part, vaig haver de situar les masies en un mapa geogràfic i també en el terreny físic, vaig crear una pàgina web i vaig confeccionar els codis QR per a cada punt de la ruta. També vaig crear un mapa on hi apareixia la meva ruta traçada i totes les parades corresponent, utilitzant el programa Wikiloc i un GPS. Finalment, vaig dissenyar els tríptics informatius i el logotip de la ruta, amb l'ajuda de programes de disseny com l'Il·lustrator o el Photoshop. Per tant aquesta és la part del meu treball lligada a la geografia, l'esport, el disseny gràfic, la informàtica i la tecnologia.

MARC TEÒRIC

En el marc teòric parlo de Prudenci Bertrana, del moviment literari que el va influenciar (el modernisme) i de la novel·la *L'hereu*, d'on he extret els fragments que es llegeixen durant la ruta literària.

Com que aquest tipus de rutes són una activitat relativament nova per a la nostra societat, en aquest apartat també defineixo el concepte de ruta literària.

1. L'AUTOR

1.1. EL MODERNISME

Pels volts del 1880 comencen a aparèixer a Catalunya un conjunt d'actituds culturals noves caracteritzades, totes elles, per una voluntat clara de modernització. El nucli ideològic més representatiu d'aquestes noves actituds és la revista *L'Avens* (1881-1884), des d'on es promourà una ciència, una literatura i un art essencialment "moderns". *L'Avens* atraurà tant els escriptors naturalistes com els joves intel·lectuals que acaben d'incorporar-se al món de l'art i la cultura.

Al gener del 1891, la revista *L'Avenç* apareix amb la nova grafia i comença a introduir unes reformes ortogràfiques que culminaran, el 1893, amb l'adopció d'un regles extremament agosarades que representen, però, el primer intent seriós d'unificació i normalització gramatical.

La majoria dels models que els modernistes proposen (romàntics autèntics redescoberts, simbolistes, preraphaelites) tenen un tret en comú: tots coincideixen en el rebuig de la seva societat perquè entenen que ha quedat desproveïda dels seus trets d'identitat i plantegen, com a resposta més usual, el replegament en un mateix i la creació de "paradisos artificials" que suplantin la realitat. En el marc del modernisme el "replegament en un mateix" durà els modernistes esteticistes a la concepció de l'artista com a ésser superior i privilegiat; els "paradisos artificials" seran l'art.

Amb l'arribada de la industrialització els modernistes abandonen la ciutat i es traslladen al camp per poder dedicar-se plenament al treball artístic, ja que descobreixen que el treball industrial embruteix i degrada l'home, el qual situat en un medi urbà massificat, s'anorrea i acaba oblidant els seus orígens. Creuen que només fugint de la ciutat l'home podrà continuar essent individual, natural i creatiu.

La desaparició de la revista *L'Avenç* el 1893, marca l'entrada del decadentisme en la literatura i les arts. A partir d'aquest moment la influència de l'estètica simbolista domina dins el modernisme amb autors no gaire interessats en la revolució social que formulen la literatura i l'art com un exclusiu culte a la bellesa.

Si *L'Avenç* havia estat el primer òrgan d'expressió modernista, la revista *Catalònia* en pren, en certa manera, el relleu, a partir del 1898 i fins al 1900, guiada per una voluntat de reconstrucció del moviment. En aquesta nova etapa, la ideologia és molt més moderada i es comença a col·laborar amb la burgesia.

La segona etapa del modernisme (1900-1911), a diferència de la primera, que havia estat combativa i militant, fonamentalment teòrica, es presenta com un moment de creació en el qual el modernisme s'assimila com a escola, com a estètica concreta.

En aquesta segon període el modernisme representa una forta renovació en la vida cultural de les comarques (Reus, Girona, Palafrugell i Terrassa), cosa que provoca que alguns intel·lectuals emigrin a Barcelona i que, inadaptats al medi urbà i fracassats en els intents de comercialització de la seva obra, desemboquin en actituds bohèmies sovint ben tràgiques.

1.2. BIOGRAFIA

Prudenci Bertrana neix a Tordera el 17 de gener de 1867, on el seu pare, Josep Bertrana, un propietari rural d'ideologia carlina i vocació de conspirador, es refugia fugint dels liberals. Durant la tercera guerra carlina Josep Bertrana segueix les tropes del seu bàndol, arrossegant la dona i el fill. Instal·lats a Girona, en acabar la guerra carlina, passen els estius a les propietats sureres familiars de l'Esparra, a Riudarenes. És allí, al mas Espriu, on Prudenci Bertrana s'apassiona per la natura i la caça.

Prudenci Bertrana segueix una trajectòria típica del fill d'un propietari rural: estudia el batxillerat a Girona i, seguint la voluntat paterna, el 1885, es matricula a Barcelona en enginyeria industrial, estudis que abandona per entrar a fer pintura a Llotja, seguint l'afició per la pintura que ja li venia de petit. De retorn a Girona, cap al 1890, es casa amb Neus Salazar, amb qui té tres filles i un fill. Perduda l'herència paterna, Prudenci Bertrana organitza una acadèmia de pintura a Girona i compagina l'ensenyament amb la pintura de paisatges, retrats, exvots, rètols, etc.

L'any 1899, després del naixement de la seva filla Aurora, més tard escriptora com ell, Prudenci Bertrana escriu la seva primera novel·la, *Violeta*. Abandona la pintura i el 1902 entra a la redacció de la revista *Vida*, una revista conservadora, que acull alguns dels aspectes més característics de les formes modernistes. Allí Bertrana hi publica comentaris sobre art, proses poètiques i contes, com *La guineu*, un relat rural.

Bertrana participa en la renovació de la vida cultural gironina, especialment en l'organització dels Jocs Florals. El 1903 publica el conte *Tard!*. Tres anys més tard, el 1906, edita *Josafat*, la novel·la que havia esta presentada un any abans a la Festa de la Bellesa de Palafrugell i que el consagra com a escriptor. Amb *Nàufrags* (1907) Bertrana guanya el primer premi del concurs de novel·la de la Biblioteca del *Poble Català*. Al mateix any publica el recull de contes *Crisàlides*.

La publicació de la novel·la *Josafat* i les seves activitats polítiques al costat del nacionalisme republicà són, durant un temps, motius d'escàndol.

Agafat dins la crisi de valors reflectida pel Modernisme, Prudenci Bertrana s'enfronta, ja de bell antuvi, al Noucentisme, com ho demostra l'any 1908 a la conferència pronunciada a l'Associació Nacionalista Catalana: *De les belleses de la natura i del meu goig*, on proposa una actitud antiintel·lectual. D'aquesta conferència en surt *Proses bàrbares* (1910), novel·la que assenyala el moment culminant de la seva producció.

El 1912 abandona la ciutat de Girona asfixiat pel provincianisme i per les penúries econòmiques, i va a Barcelona, on dirigeix, amb un sou miserable i en condicions de treball precàries, *L'Esquella de la Torratxa* i *La Campana de Gràcia*, i col·labora esporàdicament a *El Poble Català* i a *Iberia*.

A Barcelona viu un període de marginació, desplaçat, com molts altres modernistes, per la intel·lectualitat noucentista. Malgrat tot, Bertrana edita en aquest període força reculls de contes: *La lloca vídua i altres contes* (1905), *Els herois* (1920, premi Concepció Rabell el 1922), *El meu amic Pellini i altres contes* (1923). A més, publica a *La Novel·la d'Ara* les narracions *La bassa roja* (1923), *El desig de pecar* (1924) i *L'òrgan del diputat*(1924).

Prudenci Bertrana conrea, també, el teatre, sense un reconeixement per part de la crítica (*Enyorada solitud!*, 1917; *Les ales d'Ernestina*, 1921; *La dona neta*, 1924; *El comiat de Teresa*, 1931; etc.), i col·labora en la *Revista de Catalunya* i en *La Veu de Catalunya*, on fa de crític teatral i on publica els *Impromptus*, cròniques periodístiques de caràcter subjectiu, de les quals el mateix Bertrana fa una tria, que publica el 1936. Compagina aquestes activitats amb la plaça de professor de dibuix i pintura de l'Escola del Bosc, de l'Ajuntament de Barcelona, tasques que li permeten adquirir una certa estabilitat econòmica.

Bertrana tracta, també, la literatura satírica amb la novel·la psicològica *Jo! Memòries d'un metge filòsof* (1925), retrat del metge i escriptor Dídac Ruiz, novel·la que assoleix més èxit de públic que no pas de crítica. El 1929 publica *Tieta Claudina*, apareguda el 1911 en traducció castellana de Màrius Aguilar sota el títol d'*Ernestina*.

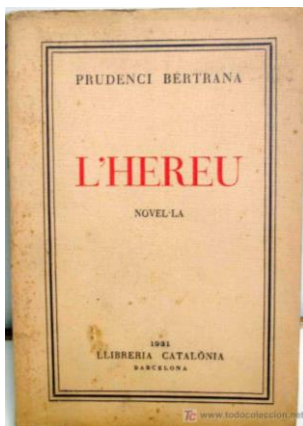
La seva obra parteix de la pròpia vida d'home i d'escriptor, i és a la trilogia *Entre la terra i els núvols* (*L'hereu*, 1931; *El vagabund*, 1933, i *L'impenitent*, 1948) on marca tota l'experiència autobiogràfica, recollida entorn de les seves frustracions, la més dolorosa de les quals fou la mort de tres fills.

President dels Jocs Florals de Girona el 1935 i dels de Barcelona el 1936, publica encara *En Rossinyol que jo he tractat* (1937).

Mor el 21 de novembre de l'any 1941 a Barcelona, en plena postguerra. Les seves *Obres completes* van ser publicades el 1965. A partir del 1968, per subscripció popular, s'organitza a Girona el repartiment del premi de novel·la que porta el seu nom i que s'ha convertit en un dels més prestigiosos del gènere.

2. L'HEREU

2.1. ARGUMENT

Barcelona: Llibreria Catalònia, 1931; Barcelona: Selecta, 1947; Barcelona: Edicions 62, 1990.

L'hereu és la primera novel·la de la trilogia de contingut clarament autobiogràfic *Entre la terra i els núvols*, integrada també per *El vagabund* (1933) i *L'impenitent* (1948).

En els seu recorregut vital al llarg de les pàgines de *L'hereu* veiem el món del suro omnipresent, ja sigui en les descripcions de paisatges o com a argument principal d'alguns esdeveniments de la vida del protagonista.

La novel·la ens explica la vida d'Innocenci Aspriu, qui durant l'hivern estudia a Girona i a l'estiu viu en joiosa comunió amb la naturalesa al Mas Aspriu de l'Esparra. En la primera part de la novel·la hi trobem nombroses escenes de la vida al camp, la pesca, la cacera, l'extracció del suro... En arribar als setze anys se li planteja la necessitat de formar-se i va a Barcelona a estudiar enginyeria industrial, on s'allotja a casa d'uns amics de Carles Reixac, el seu company d'institut. És en aquest període quan Innocenci s'enamora d'Eugènia, la filla de la casa, que, en un principi el rebutja, però poc a poc, acaba rendint-se a aquell esperit candorós i selvàtic del noi. Innocenci fracassa en els estudis d'enginyer i s'acaba matriculant a la Llotja a classes de pintura, però el seu pare el va portant cap al mas per ensinistrar-lo en les funcions de futur hisendat i per allunyar-lo, de passada, d'Eugènia. Finalment, però, Innocenci es casa clandestinament amb Eugènia i sols la porta a la casa paterna quan la seva mare cau malalta greument.

Mentrestant el pare d'Innocenci, Marcel·lí Aspriu, segueix la seva vida de propietari refiant-se del fill del seu masover, a qui veu més capacitat per ajudar-lo que el seu propi fill. Innocenci, malgrat tot, l'haurà d'anar a rescatar, malalt, en una pensió de mala mort. Començarà un litigi amb el fill del masover que afectarà greument l'economia familiar.

Mort el pare, l'hereu ha de carbonar per fer diners i pagar les despeses del judici. Acabat aquest període comença una etapa de tranquil·litat per Innocenci, que porta finalment la seva família al mas Aspriu i viu en comunió amb la natura, caçant i gestionant les suredes, però sense atrevir-se a pressionar als masovers per la qual cosa no obté els beneficis que hauria de tenir.

Finalment, quan, obligat pels deutes torna a carbonar, es produeix un incendi i la única solució que li queda és vendre la propietat.

2.2. FRAGMENTS DE LA NOVEL·LA

A continuació trobem la transcripció d'alguns trossos de la novel·la, extrets dels capítols V i VI, que descriuen el món del suro. Aquests fragments estan il·lustrats amb fotos extretes de l'exposició Literasuro de Palafrugell:

[...]Cap allà als finals de juliol o als primers d'agost solia escaure's el tràfec de la «pela».

Verament, el senyor Marcel·lí tot seguint els peladors bosc a través es rejuvenia de cos i d'esperit i enraonava amb ells francament, de tu a tu.

Sols de veure'ls acollats, trescant pels camins de la muntanya, de tornada a casa llur, l'emocionaven.

En veritat que, a semblança d'un escamot de segadors, tenien un aire de marcialitat esgotada lluitadors d'una guerra dura i perdurable. [...]

1

[...] Eren set o vuit homes negres, magres i bruts, amb mantes al muscle, amb destrals al cinyell i amb calçons a les cames.

---

¹ Pela del suro. AIMS (Arxiu d'Imatges del Museu del Suro de Palafrugell)

A voltes feinejaven en llocs deixats de la mà de Déu, en rostos on era impossible de mantenir-se dret, en clotarades espesses on ni els senglars no podien res, però ni una sola soca, baldament fos penjada sobre un abisme o protegida per un murallar d'espines, mai no s'havia escapat de llurs destrals.

I el treball d'arrabassar la rusca als suros, és fatigós. Ells es defensen tenaçment. Cal fer la «corona» a destralades, arran del suro pelegri; una incisió de banda a banda i de dalt a baix; colpejar el greny amb la ullera de la destral i burjar amb el mànec a amb la «burja» si la panna és grossa, i estriar-la i anar tallant les adherències si es resisteix.

Innocenci sentia un plaer incomparable en veure treballar aquests homes. A voltes topaven amb un colós, un matussalem de la sureda, d'un gruix i d'una altura imposants. Llavors els peladors es feien esqueneta i l'un sobre l'altre, com els xiquets de Valls, destralejaven, burjaven, estrebaven i la panna, en desprendre's de la soca, responia amb un raac sonor, mateix que un gruny de bèstia martiritzada.

[...]

³[...] Els seguia arreu, embadalit. Els trobava bells amb llur indumentària i posat de bosquerols malmesos en l'aspra lluita contra la terrible agressivitat dels suros i del bosc.

A desgrat de la calda i del maldar com negres, servaven llur humor fresc i juganer. A l'amo Aspriu li agradava de tablejar amb ells, especialment amb el que venia a ésser l'escarràs i el pallasso de la colla, per mal nom el «burro».

En veure parèixer el «burro» a la borada d'un camí, després d'haver rebotit la càrrega de saca que a guisa de caputxa li cobria el cap i part de l'esquena, hauríeu dit que es tractava d'un màrtir escapat de turment. Tot ell regalimava suor; tant, que en el clot de la gorja se li havia embassat. La camisa, estripada i tenyida d'una color vinosa, se li encastava al costellam. Per entre la filagarsa de les calces li morrejava el genoll inflammat, en el qual les espines de gatosa i d'arítjol estaven clavades amb la mateixa profusió que les agulles en un coixinet de sastre.

² Operaris pelant un suro a gran altura. Del llibre de Primitivo Artigas: *Alcornocales e indurtria corchera. Atlas. Madrid 1895*

³ Dos peladors. Del llibre de Primitivo Artigas: *Alcomocales e industria corchera. Atlas. Madrid 1895*

Li sagnava la clavilla d'un peu, i part de l'ungla del dit gros se li havia quedat pel camí, i arreu, damunt la pell cuita pel sol, una bonior de ravenxincs transitaven enfurits amb al cua erecta. [...]

4

[...] El capitost dels peladors que treballaven a la sureda de l'Aspriu era el vell Manon, el masover de cal Pobric. Ell i la seva pipota eren dues peces arqueològiques que tothom respectava. Ambdós es recordaven de quan els llops feien estralls a la comarca, prova evident que tenien un feix d'anys.

El jove Aspriu no sospitava pas que un tal comportament fos tarat de precaucionisme i agraïa, tot cofoi, les mostres d'amistat i consideració de tots plegats.

El jove romania llargues estones entre ells. A l'hora de dinar els deixava amb recança. El baume de les olles dels peladors, penjades d'una forqueta d'arboç, entre les flames d'un fogueró de rusca dolenta, l'enleminia. De bona gana hauria bescanviat tots el requisits de casa seva per un plat d'aqueixa escudella de sagí on calia pescar uns quants fideus grocs i gruixuts amb botiró, com les angules en un riu. Amb quin goig i enveja mirava com la colla de peladors feien llurs repassos!

5

Les olles eren buidades tot rient enmig d'una competència d'acudits i d'indirectes, com ja comprendreu, no massa refinats ni pulcres. I quan les culleres de fusta esgatinaven endebades el fons de l'atuell, llavors, alguns, sofregien una xulla per companatge i d'altres s'acontentaven amb una almosta de peres de Sant Joan que oferien als companys generosament. [...]

⁴ "Burro" traginant pannes de suro sobre l'esquena. Fot. E. Sabench. Col. Sabench. AIMS

⁵ Carboners preparant el menjar. Col. Eduard Ferrer i Solà. ACSE

[...] De consuetud pare i fill no compareixien al bosc fins que la calor minvava. Innocenci s'havia enllaminit a anar-hi a cavall de la carreta del masover que feia les tragines del suro al mas segons li obligava el contracte d'arrendament. Per al noi resultava una delícia aquest viatge. La impaciència el feia sospitar cada migdiada, tot esperant que el masover collés les vaques. Romania a l'ombra del plataner.

6

En arrencar la carreta, Innocenci, d'un bot, es situava al darrera i engrapava el mànec del torn. El feia rodar amb certes pretensions de timoner. I, evidentment, tenia motiu de creure's embarcat. El camí era ple de dalts i baixos, de recolzades sobtoses, de rocs i xaragalls.

Les vaques, agullonades pels tàvecs, s'acostaven a tots els matolls propers, i el masover, encamallat en el tirant, no li venia d'una recalçada, ni d'un cop de coll, ni d'un vaivé violent ni, si massa em feu dir, d'un capgirell. La carreta era guiada per l'escoïssor de centenars de ferides que degotaven sang i per l'alleujament momentani que un ramàs de bruc, d'arboç o de llentiscle produïen en la pell dels animals, tot esquivant-los el mosquer que hi tenien clavat amb feroç avidesa. [...]

7

[...] La carreta feia les últimes tragines. En Manon venia al mas de bon matí, amb dos homes de la colla, i mentre els altres remataven la feina al bosc, ell triava les panes i comptava les «peces»⁸ que cadascuna contenia.

⁶ Carros en un dipòsit de suro. Col. Armstrong. AIMS

⁷ Transport de suro en carretera. Fot. Fam. Montorcí. Arxiu fotogràfic històric MEMGA

⁸ Una peça de rusca significa una superfície de quatre pams per dos.

9

Amb la catxutxa de gairell, la pipa a la boca, el llavi de baix enfora i el posat transcendental d'un home que fa una feina delicada, calmós i reflexiu, prenia aqueixes pannes una a una, les amidava de tots cantons amb els seus petits ulls de bosquerol astut i, el mateix que el bon Déu amb les ànimes dels finats, posava les bones a la dreta i el rebuig, a l'esquerra.

Els munts ja classificats empenaven l'era. Algunes pannes i trossos, de panxa al sol, groguejaven com l'or sense brunyir, d'altres tenien una coloració menys fina, d'ocre o mangra, però el conjunt entre el musc de la rusca, produïa un efecte màgic com una floració descomunal. [...]

[...] Més tard arribaven els peladors que havien restat al bosc o que havien sortit a cacera. Així que tota la colla d'en Manon estaven reunits a l'era, s'encetava l'ampolla d'aiguardent que el «burro» havia dut del poble. [...]

10

[...] L'enrenou esdevenia de mica en mica més animat. Els estibadors, ultra parlar de llurs afers seriosament, xafardejaven a crits, i cada història dels veïnat era comentada amb sorna i celebrada amb formidables riallades.

⁹ Rusquer al Mas Castellar d'Arbucies. Arxiu fotogràfic històric MEMGA

¹⁰ Dipòsit de suro. Fot. Àngel Toldrà Viazo. AIMS

¹¹ Entretant arribaven compradors. Subjectes vestits de dril, amb camises ratllades, espartenyas blanques i un mocador de butxaca nuat a l'entorn del coll, que empunyaven una ombrel·la de color crem, folrada de verd. Eren tapers de Llagostera i de Cassà de la Selva o revedadors de Santa Coloma de

Farnés i d'Arbúcies. Els primes es distingien per llurs bigotis i llurs abdòmens, per la cadena de rellotge amb medalló que penjava de llurs armilles descordades i pels paperets de bicarbonat que treien al final de llurs àpats en la taula dels masovers. Els segons eren més escardalencs, més colrats; tenien un cert aire de gitanos; llurs gorres negres es posaven un xic de gairell i sovint l'ombrel·la era substituïda per un mal paraigües o per una vareta de sangrinyol.

Els bosquerols faceciosos, taujanament, miraven, en llençar una peça de rusca, d'arreglar d'esquitllentes, un d'aquests intrusos. [...]

12

13

[...] Mai dels mais no treia del rusquer els centenars de duros que segons càlculs més o menys optimistes i aprovats per l'expert Manon havia de valer. Decididament era un mal venedor. Es deixava guanyar el cor per la bona cara i el bon tracte dels marxant, i no sabia amagar les ganes de vendre. Volia i dolia. Consentia que marxés un comprador per la misèria d'unes pessetes i, en veure que el següent no s'«allargava» tant, temia que no li haguessin «estacat»¹⁴ el rusquer, i li donava de cop i volta al preu que li n'oferien, cansat del regateig. [...]

¹¹ Observant pannes de suro a Palafrugell. Fot. Dani Martí. Arxiu fotogràfic històric MEMGA

¹² Piles de suro al mas. Fot. Pere Llobet. Col. J. Botey

¹³ Treball en un dipòsit de suro. AIMS

¹⁴ El verb *estacar* en el llenguatge especial dels que trafiquen en suro, significa oferir un preu exagerat amb el maliciós propòsit que el propietari, enllaminat, no faci cas del preu que li ofereixen els que vénen darrera l'*estacador* i deixi de vendre el rusquer.

3. LES MASIES

A la novel·la *L'hereu*, Prudenci Bertrana canvia els noms reals de les masies, per noms ficticis, és per això que, abans de poder dissenyar la ruta vaig haver de documentar-me i esbrinar la correspondència entre els noms inventats per l'autor i els noms actuals de les masies. Després vaig situar les masies en un mapa i vaig buscar si actualment encara existeixen o no.

LLIBRE	ACTUALITAT
Cal Pobric	Can Patllari
Turó de Cal Pobric	Turó de Can Patllari
Sant Martí de les Serres	L'Esparra
Torrent del Ricastell	Riera de l'Esparra
Torrent de Vilarràs	Torrent de Vilarràs
Can Campot	Can Campot
Font d'en Monràs	Ja no hi ha cap font a Cant Mont-ràs, però la masia encara existeix
Molí d'en Ponsa	Molí de Baix / Can Pons
Mas Sunyer	Can Colomer
Turó coronat per una torratxa blanca	Torra de Puigserdina
Hostal d'en Nassos	Hostal de l'Esparra
Perxada	Plantació de castanyers
L'Ermita	Argimon
Mas Torreies	Mas Torrelles
Mas Aspriu	Ca n'Espriu (Masia on estiuejava Prudenci Bertrana)
Mas Metge	Can Metges
Vila del Rieral	Veïnat del Rieral

4. RUTES LITERÀRIES

En els darrers anys han sorgit diverses rutes literàries pels Països Catalans, algunes de les quals han quedat com a commemoració puntual d'una efemèride i d'altres s'han consolidat com oferta cultural estable.

L'objectiu d'una ruta literària és donar a conèixer el llegat d'un autor posant la literatura i el seu paisatge al servei del lector. A més de conèixer els aspectes biogràfics i llegir fragments de l'obra de l'autor, conviden el visitant a contemplar el paisatge i descobrir els espais on va viure o que van inspirar la seva obra.

Les rutes literàries tracten la literatura com un patrimoni, un lloc visitable, per tant, actualment podem afegir a la llista de patrimonis ja existents, com el cultural o l'històric, el patrimoni literari.

Aquest tipus de rutes afecten l'economia territorial, ja que contribueixen a la dinamització econòmica d'una població o comarca. Són una nova manera de fer turisme cultural, que dóna vida a bars, restaurants, hotels, gasolineres i comerços de la zona on està situada.

5. EL SURO

5.1. LA PELA DEL SURO

La pela o lleva del suro es fa a l'estiu, des de finals de maig fins a principis de setembre, moment en el qual han crescut noves cèl·lules de parets fines i, per tant, molt fàcils de trencar i separar de l'arbre. De totes maneres l'operació de llevar el suro és delicada, ja que si es malmet l'escorpit, o escorça mare, el suro no torna a sortir.

El primer suro que forma l'arbre és l'anomenat pelegrí. S'extreu quan l'arbre té uns 35 anys i el seu perímetre és superior al 60 cm. Molt irregular i llenyós, només s'aprofita per aglomerats i pessebres.

Al cap de 12 anys d'haver extret el pelegrí (a Andalusia i a Extremadura al cap de 8) es procedeix a la segona pela i s'obté el suro segonder o «matxot».

Dotze anys més tard s'obté el suro de reproducció, ja adequat per a la seva utilització en la indústria suro-tapera. Una alzina surera sol tenir sis peles bones; després hi ha una caiguda progressiva de la qualitat del suro.

La pela era feta per temporers anomenats peladors¹⁵, des de mitjan del segle XVIII. Aquests peladors eren «homes de bosc», gent que, a part de la pela del suro de l'estiu, passaven llargues temporades en els espais forestals explotant els diferents recursos que el bosc facilitava (llenya, resina o pinyes). Els peladors anaven a jornal i solien passar tot el dia al bosc, on es preparaven el menjar en grans peroles i sovint també hi pernoctaven.

La feina de pelar el suro consisteix a fer un tall circular amb la destal al tronc de l'arbre, esqueixar longitudinalment l'escorça i treure el suro amb l'ajut del mànec de la destal o d'un bastó.

Les pannes obtingudes es dipositaven al peu de l'arbre. Després eren enfeixades i els anomenats «burros» o «burricaires» les traginaven a l'esquena. Solien emmagatzemar-se en llocs adequats del propi bosc o en patis de les cases de pagès. Les estibes de pannes, els rusquers, restaven allà fins a la seva venda, moment en què el suro havia d'estar triat i pesat. Un cop efectuats els tractes es transportava fins a la fàbrica en carretes.

Actualment, malgrat hagin canviat les condicions de vida, el procés de la pela és el mateix que fa centenars d'anys. L'han de fer treballadors especialitzats que, amb una sola destal saben fer tot el procés: tallar el suro delimitant la panna, picar per separar-la de l'arbre i, amb el mànec, fer alçaprem per extreure-la.

5.2. LA HISTÒRIA DEL SURO

Antecedents del suro

El suro s'ha fet servir des de temps immemorials. Els antics grecs, al segle V aC., ja el feien servir per tapar les àmfores de vi, tradició que fou continuada pels romans. L'ús del suro a les zones properes a les suredes no es va perdre mai i el trobem en la fabricació de taps per a botes, tapins i soles de sabata, carmanyoles, flotadors, etc. La consolidació d'una manufactura tapera a Catalunya comença a partir del segle XVIII, per la demanda de taps destinats a unes noves ampolles de vidre, capaces de resistir el transport, en les que s'embotellava, sobretot, vi i, en menor quantitat, xampany.

---

¹⁵ A l'annex i apareix una entrevista amb Josep-Maria Masó, un tassador de suro.

Fent taps: La progressiva especialització d'un procés artesanal

D'aquells primers tapers del segle XVIII que concentraven a les seves mans tot el procés productiu, derivaren oficis especialitzats en cada una de les fases d'elaboració: llescadors, carradors... mentre que el treball de taper, o de repassador, queda com el més selecte i considerat del ram.

Els tapers eren amos del seu temps, combinaven la feina amb activitats de lleure, cantaven mentre treballaven o es feien llegir el diari. Malgrat la introducció de les màquines a finals del segle XIX, durant molts anys es reservà la producció de més qualitat als tapers artesans. Els darrers encara treballaven cap a 1930.

1880: La primera mecanització efectiva

Les primeres màquines, mogudes a mà, es limitaven a reproduir els processos d'elaboració artesanals, augmentant-ne la productivitat. Tot i que ja existien intents de mecanització anteriors, no s'implantaren amb èxit fins la dècada de 1880.

La seva introducció va suposar el trencament de l'aprenentatge tradicional i el principi del treball femení a les fàbriques. Les dones tenien més disciplina laboral i cobraven menys. L'any 1913, un jornal masculí era de 3 a 3'50 pessetes mentre que una dona cobrava de 2 a 2'25.

Els acabats: La preparació per al viatge

Abans d'enviar els taps al client s'ha de procedir a la selecció per qualitats, al rentat per garantir la higiene, al marcat que identifica al comprador (i, a vegades, a l'industrial surer) i, finalment, al recompte per a la facturació.

Amb l'energia elèctrica, la plena mecanització

La generalització de l'ús de maquinària moguda amb força motriu es començà a donar en els pas del segle XIX al XX, quedant consolidada després de la Primera Guerra Mundial. Aquesta nova mecanització transformà el procés de producció dels taps, portant a l'extinció alguns processos tradicionals. Les innovacions realitzades a l'estranger s'anaren incorporant a Catalunya. Antics tallers de ferrers veieren una possibilitat nova de negoci, primer reparant i després fent màquines pel suro. Amb els anys es creà una autèntica indústria mecànica que donava servei al sector surer a escala internacional i, que al costat dels enginyers de les grans indústries, acabà destacant per la seva capacitat d'innovació i qualitat de producció.

Els discos: Una competència efectiva al tradicional tap de suro

El 1892, als Estats Units, William Painter, inventà un nou sistema de tapament que consistia en un cercle metàl·lic folrat en els seu interior per un disc de suro que aconseguia un tapament hermètic. Més endavant, el disc de suro natural s'anà substituint pel d'aglomerat. Fou usat massivament fins a la generalització dels discs de material plàstics en el darrer terç del segle XX.

Per fer els discos, el suro es tallava en làmines de 3mm de gruix que després es perforaven. Fou una producció que nasqué mecanitzada però que necessitava d'una participació molt gran de mà d'obra en la fase de la selecció per qualitats. Es diu que a la *Corchera Internacional*, a Palamós, una empresa que feia sobretot discos, hi treballaven abans de 1914 gairebé 3.000 persones.

Paper i llana de suro

Hi ha constància de la fabricació de paper de suro a Dresde cap al 1880. A Catalunya aquesta fabricació fou introduïda l'any 1906 a la fàbrica Miquel, Vincke & Meyer amb la col·laboració de l'enginyer anglès John Lowman, qui havia desenvolupat una nova maquinària més eficient.

Els fulls de suro laminat s'adherien a un suport de paper de ceba i se'n feien bobines destinades a folrar el broquet dels cigarrets. Més tard també se'n feu paper de decoració, paper per imprimir, roba...

La producció de l'anomenada llana de suro a gran escala va lligada al desenvolupament de la maquinària de paper a la qual s'incorporava un dispositiu que ratllava els bolcs de suro abans de laminar-los. La llana s'usà àmpliament durant la Primera Guerra Mundial en les bodegues dels vaixells de càrrega perquè hi dormís la tropa. Aquesta producció va durar fins a la dècada de 1960 quan es va generalitzar l'ús de materials sintètics.

L'aglomerat de suro: Un nou motor de la indústria

Tradicionalment existien dos processos principals per aglomerar el suro: el de l'aglomerat negre, per a aïllaments, que s'obtenia de la cocció del granulat de suro sense aglutinants, dintre de motllos, en un forn a alta temperatura; i el de l'aglomerat blanc, que resultava de la cocció en forns a més baixa temperatura d'una barreja de granulat de suro i aglutinants.

Aquesta fabricació, iniciada a Alemanya i Estats Units a finals dels segle XIX, permetia aprofitar el suro de primera i de segona lleva i els residus generats en la transformació del suro natural. A l'estat espanyol la fabricació d'aglomerat començà l'any 1913, el blanc es va fer a l'empresa Planellas i Carreró de Sant Feliu de Guíxols, i el negre a Miquel & Vincke de Palafrugell. Els aglomerats arribaren a consumir el 60% de la producció mundial de suro.

MARC PRÀCTIC

L'objectiu de la part pràctica del meu treball era crear una ruta literària, guiada per mitjà de codis QR, amb el seu tríptic corresponent.

Per poder assolir aquest objectiu, primer vaig marcar-me els següents subobjectius:

- Aprendre a dissenyar una pàgina web (blog) per poder posar la informació dels Codis QR.
- Aprendre a crear codis QR amb el programa que ens ofereix la pàgina web: QR Planet.
- Aprendre a crear un mapa i penjar-lo a la xarxa a través de la pàgina web: Wikiloc.
- Aprendre a dissenyar un tríptic turístic utilitzant els programes Ilustrator i Photoshop.

1. ELECCIÓ DELS TEXTOS

El primer que havia de fer, abans de poder crear la pàgina web i els codis QR, era elegir i transcriure els textos que constituïrien les lectures directament vinculades a cada punt de la ruta. La base de qualsevol itinerari literari són els textos i per tant aquesta és la fase més important de tot el procés de disseny.

Abans de centrar-me en la novel·la *L'hereu*, vaig llegir la biografia de Prudenci Bertrana i altres documents interessants que parlaven de l'obra de l'autor i que em van ajudar a situar-me en el context de la novel·la. Per tal de fer bé la selecció dels fragments em vaig llegir la novel·la dues vegades. La primera lectura va ser detallada i acurada, per no perdre'm cap detall de la història; la segona va ser més enfocada a la recerca dels fragments de l'obra que poguessin formar part de la meua ruta literària.

Durant la primera llegida de la novel·la vaig adonar-me que *L'hereu* es tractava d'una obra autobiogràfica, ja que en ella apareixia relatada la vida de Prudenci Bertrana, tot i que hi havia alguns detalls que no eren fidels als fets reals.

Abans de fer la segona lectura de la novel·la vaig anar a visitar l'exposició *Literasuro*, al Museu del suro de Palafrugell. Aquesta exposició explica el procés de la pela del suro a través de l'obra *L'hereu* de Prudenci Bertrana. Va ser arrel de la visita a aquesta exposició itinerant que vaig decidir que els trossos que elegiria perquè formessin part de la meua ruta serien aquells que descrivissin el procés de la pela del suro, ja que, d'aquesta manera, els diferents fragments estarien lligats entre ells i la ruta tindria un fil conductor que guiaria els visitants al llarg de tot el camí.

Un cop pensat el fil conductor de la història em vaig disposar a fer la segona lectura de la novel·la *L'hereu* i vaig transcriure els fragments de l'obra que parlaven de la pela dels suro. Després d'haver finalitzat la lectura i la transcripció, vaig llegir-me els textos que havia escollit i els vaig separar en un total de set parts, ja que són el nombre de parades que té la meua ruta, els hi vaig posar un títol a tots set i els vaig reduir una mica per tal que les lectures no fossin massa llargues.

Ara que ja tenia els textos de la ruta triats, ja podia prosseguir en la creació de la pàgina web, dels codis QR i del mapa, entre altres aspectes de la ruta.

2. CREACIÓ D'UNA PÀGINA WEB

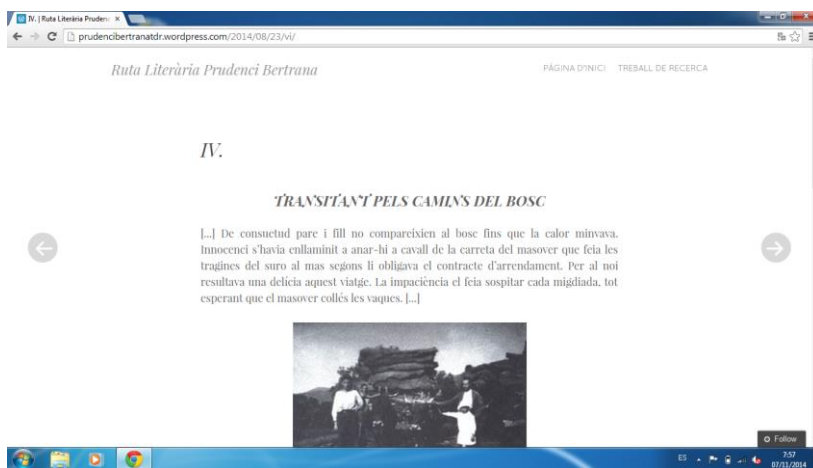
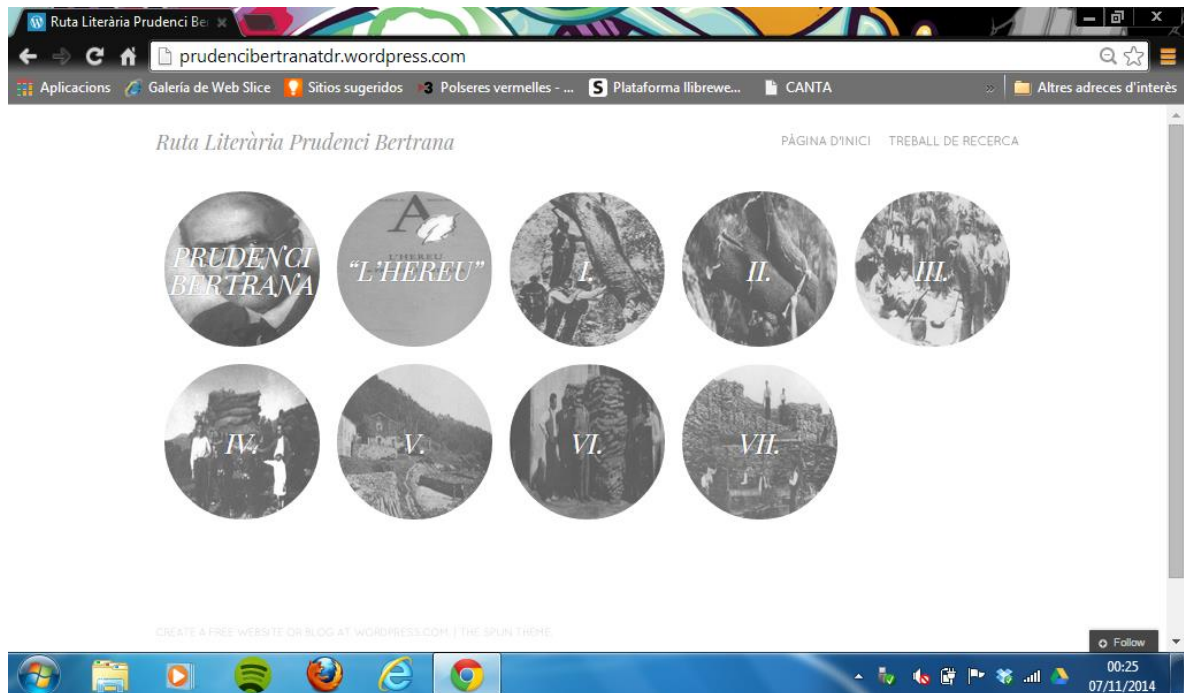
Abans de crear un codi QR és imprescindible fer un blog capaç de poder ser llegit via mòbil (telèfon intel·ligent) ja que algunes de les pàgines webs que hi ha actualment en la xarxa no són aptes per la seva lectura amb mòbils.

Així doncs, vaig crear un blog a partir de la pàgina web Wordpress. Un blog compatible amb la lectura dels mòbils, per tal d'evitar problemes de lectura a l'hora de crear un codi QR d'aquesta pàgina.

Passos per la creació del blog:

- Primer de tot vaig anar a la pàgina web <http://es.wordpress.com> i em vaig registrar.
- Seguidament vaig passar a la configuració del meu blog. La configuració es porta a terme en el panell de l'administració del blog, anomenat escriptori. Allà és on modifiquem l'aparença del nostre blog i triem el disseny que més ens agradi.
- En aquest blog hi vaig inserir els textos que havia seleccionat per a cada punt de la meua QRoute. Per tal que els textos quedessin separats per parades, els vaig introduir en set entrades diferents. A més, vaig afegir dues entrades més, una amb la biografia de Prudenci Bertrana, i l'altre amb el resum de la novel·la *L'hereu*.

El resultat final de tots aquest passos és:

Quan cliques un dels cercles que apareixen a la pàgina d'inici vas a parar en pàgines com aquesta, on hi ha transcrita i il·lustrada la lectura que s'ha de llegir a cada parada.

3. CREACIÓ DELS CODIS QR

3.1. DEFINICIÓ DE CODI QR

El codi QR (en anglès QR Code) és un codi de barres bidimensional. No es pot llegir a ull nu sinó que s'ha de fer servir un aparell que el pugui llegir (normalment un telèfon intel·ligent) i un software específic especialitzat en lector de codis QR. Pot emmagatzemar fins a 7089 caràcters numèrics, 4296 caràcters alfa numèrics o 2953 octets.

Té l'avantatge de poder emmagatzemar molta informació i de ser ràpid d'escanejar, per això les sigles "QR" deriven de "Quick Response" (resposta ràpida) ja que el contingut pot ser desxifrat ràpidament.

La informació amagada en el codi pot estar en forma de:

- URL: ens permet visitar una pàgina web concreta (hi ha lletres diferents).
- SMS: podem enviar un sms predeterminat a un número predeterminat.
- VCARD: targetes de presentació.

Les possibilitats i aplicacions d'aquests codis per gestió i màrqueting són innovadores, ja que amb els codis QR es poden unir dos suports: paper i internet, tinta i bits.

El codi QR, és un codi obert i els seus drets de patent, propietat de Denso Wave, no són exercits.

3.2. PROCÉS DE CREACIÓ DELS CODIS QR

Per crear un codi QR es necessita una aplicació que codifiqui i converteixi tota la informació necessària al format gràfic. Existeixen aplicacions de pagament molt sofisticades per crear - los, però també n'hi ha de gratuïtes que fan la mateixa funció d'una manera més fàcil.

Per realitzar els codis QR, ja siguin URL o textos, vaig utilitzar el programa disponible pàgina web de QR-planet ([http://www.qrplanet.com/es/generador-qr - code/](http://www.qrplanet.com/es/generador-qr-code/)). Aquest generador de codis QR és un generador fiable i recomanat per experts.

El procés que s'ha de seguir per realitzar un codi QR és el següent:

1. Primer de tot seleccionem l'opció per la qual volem crear el nostre codi QR, en aquesta pàgina web en concret es troba a la part superior, a sota dels logos de la pàgina.
2. Seguidament, un cop elegida l'opció que més desitgem, introduïm el text que ens demanen en els espais en blanc per escriure.
3. Finalment cliquem el botó "crear codi QR" i guardem la imatge que hem creat.

Per la meva ruta vaig haver de crear un codi per a cada parada, és a dir, vaig crear vuit codis QR diferents.

4. PREPARACIÓ DEL MAPA DE LA RUTA

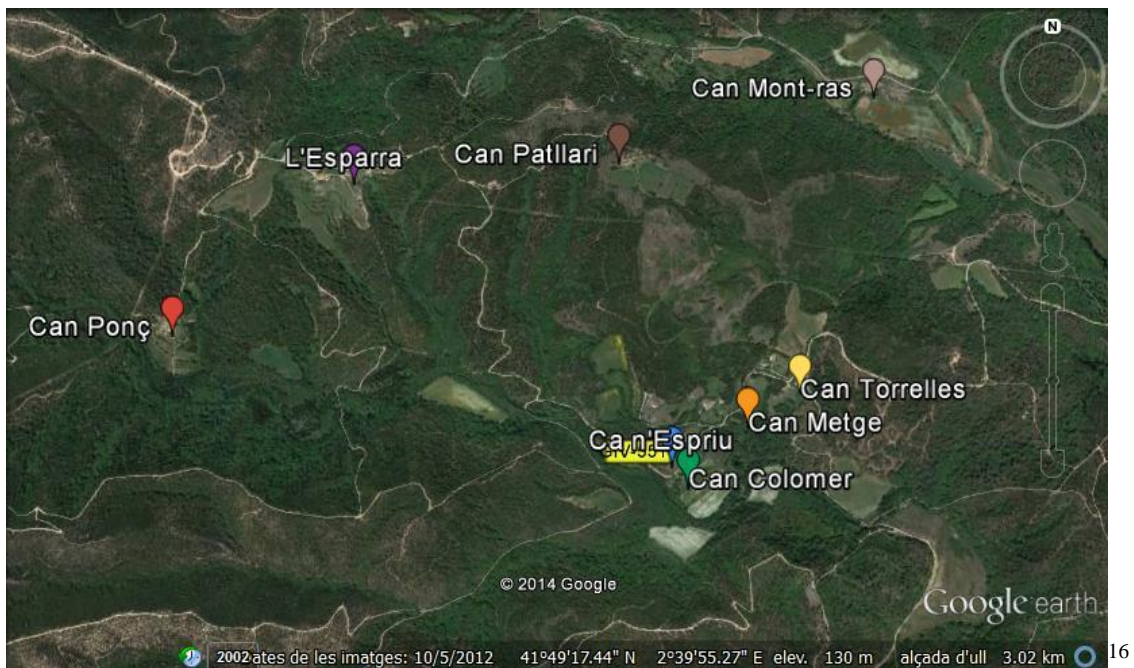
A l'hora de crear el recorregut em vaig inspirar en l'itinerari que havia vist a la primavera al parc del meu poble. Aquell itinerari, amb les interpretacions dels poemes corresponents, durava aproximadament una hora i mitja.

Per poder traçar la meva ruta, abans vaig haver de decidir per quins llocs passaria. Seguidament havia de dissenyar una recorregut que no fos gaire complicat, apta per tothom que tingués un nivell mínim de bicicleta de muntanya, és a dir, volia que tothom que tingués ganes de fer-la, la pogués fer. Vaig procurar que la ruta fos circular, és a dir, que el punt d'inici i el punt final fossin el mateix, i que en aquest punt i hagués un aparcament o un espai per poder-hi deixar els cotxes. Els punts decidits van ser: l'Esparra, Can Patllari, Can Mont-ràs, Can Torrelles, Can Metges, Can Colomer, Can Espriu, Can Pons i l'Esparra.

Llavors, un cop elegits els punts, vaig fer el primer mapa amb la pàgina web <https://mapsengine.google.com/map/u/0/>.

L'objectiu era situar les masies que havia triat en un mapa de la zona i veure si hi havia algun punt que quedava molt allunyat de la resta, i que, per tant, havia de ser descartat.

Aquest va ser el resultat:

¹⁶ Punts de la QRoute

Una vegada vaig tenir les masies situades en el mapa vaig agafar la bicicleta i vaig anar a inspeccionar el terreny. Vaig buscar camins i corriols que em permetessin anar de masia en masia seguint un recorregut circular. Com que no vaig trobar cap camí que em permetés aconseguir-ho vaig demanar ajuda a uns amics, concretament als amos de Can Gelats Vell, una masia propera al poble de Riudarenes. Ells em van portar amb el seu cotxe tot-terreny per tots els camins que existeixen de per aquesta zona.

Gràcies a ells vaig poder aconseguir crear una ruta circular que comencés i finalitzés a l'Esparra i que passés per totes les masies que apareixien a la novel·la que havia llegit.

Després d'haver fet aquesta ruta unes quantes vegades amb bicicleta, per assegurar-me de que la sabia prou bé per no perdre'm, vaig demanar a uns coneguts si em podien acompanyar a fer la ruta amb el seu GPS, i van acceptar. Vam fer la ruta i el GPS va traçar el recorregut que havíem fet en un mapa i ens va indicar el temps que havíem tardat, la distància que havíem recorregut i el desnivell de la ruta, entre altres dades.

Un parell d'hores més tard, vam descarregar tota la informació del GPS a l'ordinador i vam penjar la ruta en una pàgina web anomenada Wikiloc (<http://es.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=7983693>). En aquesta pàgina web hi ha rutes penjades pels usuaris de diferents disciplines, entre elles destaca bicicleta de muntanya. La ruta està pujada amb el nom de *Ruta Prudenci Bertrana* i tothom qui hi estigui interessat se la pot descarregar i la pot fer seguint les indicacions que el programa et dona.

17

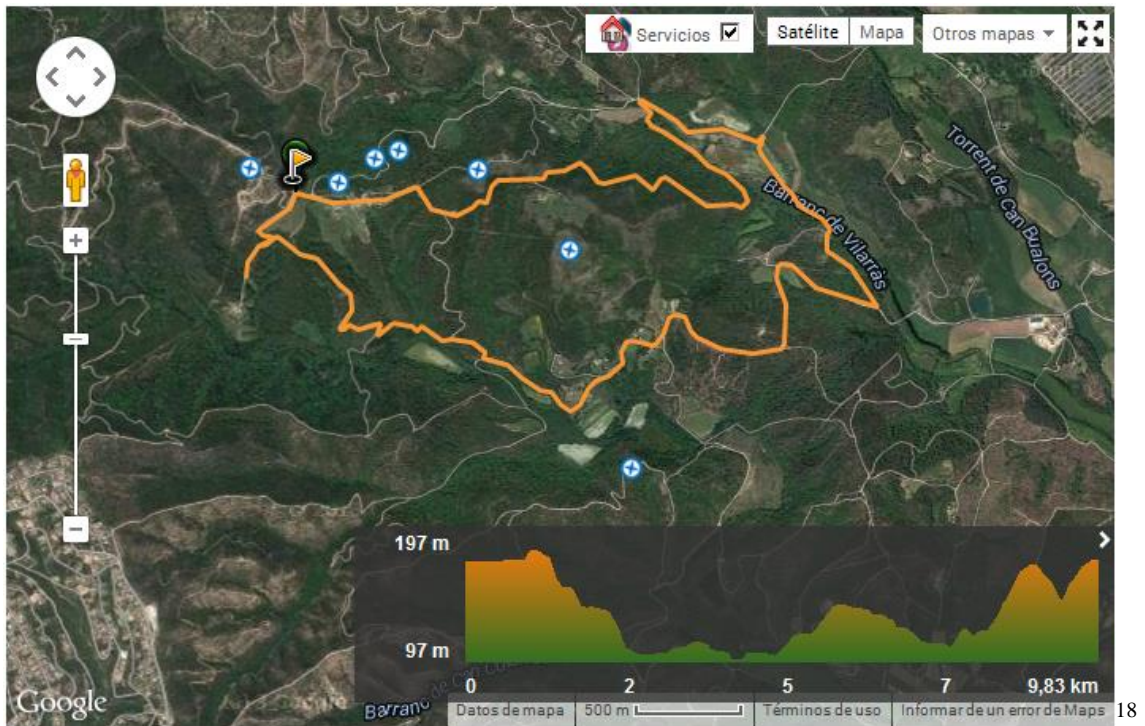
Aquestes són algunes de les dades que ens proporciona el programa Wikiloc:

- Distància: 9.830 m	-Altitud màxima: 197 m
- Durada: 1.05 h	- Altitud mínima: 97 m
-Ruta circular	-Dificultat tècnica: Fàcil

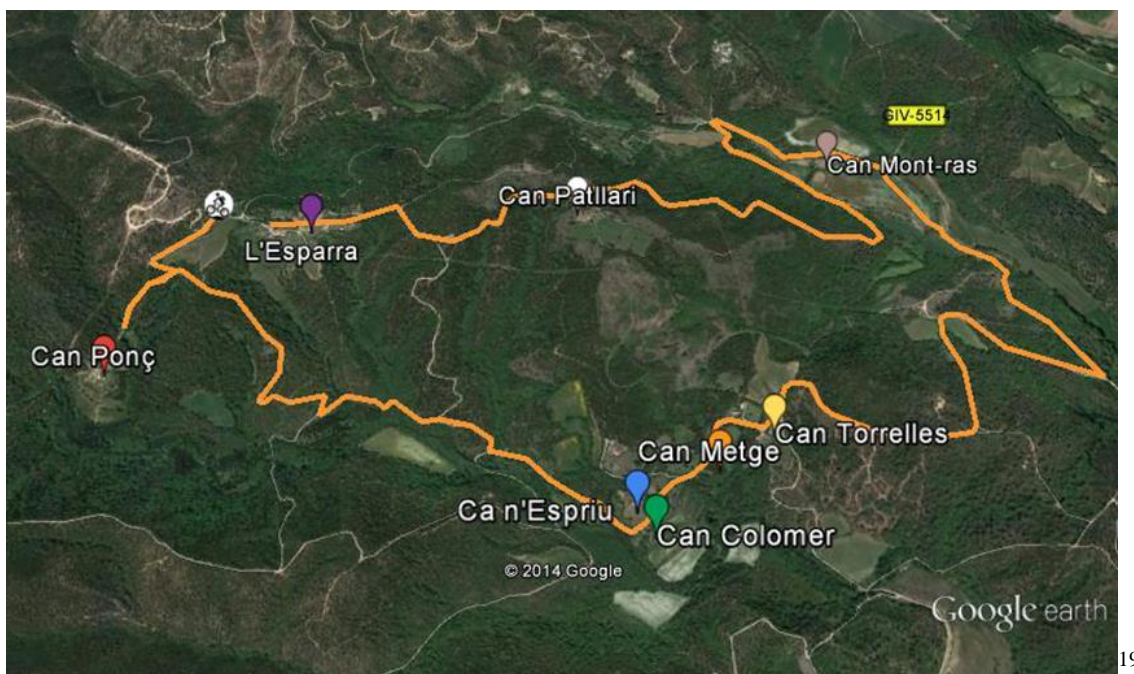
---

¹⁷Codi QR que enllaça a la pàgina web Wikiloc on hi ha penjada la meva ruta.

Aquest és el mapa que apareix a la pàgina web de Wikiloc:

Un cop vaig tenir els punts situats en un mapa i el recorregut de la ruta en un altre mapa, els vaig ajuntar tots dos i vaig obtenir el mapa següent, que és el definitiu:

¹⁸ Recorregut de la ruta.

¹⁹ Mapa del recorregut de la ruta amb les parades corresponents.

5. DISSENY DEL LOGOTIP

Després d'haver fet el mapa definitiu, la meva tutora em va comentar que totes les rutes tenen un logotip indentificatiu, que permet que qualsevol persona que el vegi l'associï a l'itinerari. Per això vaig decidir que la meva ruta no seria menys i també en tindria un.

Un logotip o logo és un signe gràfic, distintiu o emblema utilitzat amb l'objectiu de facilitar o promoure el reconeixement públic instantani d'un producte, servei o empresa.

Els logotips poden ser representacionals, abstractes, tipogràfics o una combinació d'aquests a través d'una composició d'imatges i / o text.

El meu logotip està compost per una imatge i text. La imatge de fons és una alzina surera, i té relació amb la ruta perquè els textos llegits al llarg del trajecte descriuen el procés de la pela del suro, i aquest s'extreu de les alzines sureres. El text que apareix en el meu logo està compost per dues lletres P i B, que són les inicials del nom i el primer cognom de l'escriptor Prudenci Bertrana.

Aquest logotip ha estat dissenyat amb el programa de l'Adobe anomenat Photoshop.

20

6. DISSENY DEL TRÍPTIC

Ara que ja tenia tots els elements de la ruta a punt, vaig voler ajuntar-los en un tríptic. Per dissenyar-lo primer havia de tenir clar tot el que hi volia fer constar: els codi QR que enllacés a l'inici de la pàgina web, els textos que s'havien de llegir a cada punt de la ruta il·lustrats amb fotos antigues extretes de l'exposició *Literasuro*, el quilometratge, la durada i el desnivell de la ruta, el mapa perquè els usuaris coneguessin per on passar, el logotip de la ruta i una mica d'informació de Prudenci Bertrana. Finalment, en una cara hi havia de constar els agraïments a l'Ajuntament, al Consell Comarcal de la Selva i a l'Institut que són els que han col·laborat en la seva creació.

Per fer el tríptic, després de molts intents de creació amb programes especialitzats en aquest tema, vaig utilitzar el programa de l'Adobe anomenat Illustrator. Aquest programa no és gratuït ni fàcil d'utilitzar, per això vaig demanar ajuda a la meva cosina, Laura Boada Noguera, que ha estudiat Disseny gràfic. Entre totes dues vam dissenyar un tríptic de sis cares de la mida d'un foli A3. (Al final del Treball de Recerca es pot veure un exemplar del tríptic dissenyat)

---

²⁰ Logotip de la Ruta Literària Prudenci Bertrana.

CONCLUSIONS

Fer aquest treball de recerca ha estat un repte per a mi. En començar-lo, em vaig proposar un sol objectiu que ha sigut el fil conductor per escriure i realitzar el marc teòric i la part pràctica: dissenyar una ruta literària.

Quan vaig iniciar el projecte la primera dificultat que em vaig trobar va ser la tria de l'autor amb el qual es basaria la meva ruta. No trobava cap escriptor ni escriptora que estigues relacionat amb el nostre territori, sort en vaig tenir del meu oncle que va proposar-me fer l'itinerari sobre l'escriptor Prudenci Bertrana.

Un cop vaig tenir l'autor vaig haver de triar l'obra. La novel·la que he escollit no és una novel·la qualsevol de Bertrana, sinó que és una de les úniques obres seves que descriuen el paisatge de l'Esparra i el seu entorn, per això la vaig elegir.

Un altre dels problemes que vaig tenir alhora de crear la ruta va ser l'elecció del fil conductor d'aquesta. Estava convençuda que elegir els textos era tan senzill com triar els fragments de la novel·la que descriuen les masies per on passa la meva ruta, i així ho vaig fer. Quan els hi vaig ensenyar a la meva tutora, va resultar que no estaven ven triats ja que no tenien cap relació uns textos amb els altres. Ella em va explicar que en una ruta literària, hi ha d'haver un fil conductor que guiï el visitant al llarg de tot el recorregut, és a dir, que les parades han de tenir una relació entre elles, un punt en comú que les uneixi. Trobar aquest fil conductor em va ser molt difícil, no sabia com podia relacionar les diferents masies. La visita a l'exposició *Literasuro*, del Museu del Suro de Palafrugell, em va solucionar el problema, allà vaig decidir que utilitzaria el procés de la pela del suro com a fil conductor de la meva ruta, tal com feien ells al llarg de l'exposició.

Traçar el recorregut de la ruta és probablement el que m'ha portat més feina del treball. Jo sóc de Santa Coloma i conec bé tots els camins i corriols que porten a Farners, però de la zona de l'Esparra no en coneixia gaire res. Per això vaig haver de demanar ajuda a la família Duran, que viu en una masia de Riudarenes. Ells em van ensenyar tots els camins de per aquella zona i d'aquesta manera em va resultar més fàcil trobar un recorregut circular que unís totes les masies, i que tingués com a punt inicial i final l'Esparra. Hi ha un tros on l'itinerari passa per un camí poc transitable a causa de l'espessetat de vegetació, ja que és un camí abandonat i les plantes se n'han apoderat. També hi ha una altra part de la ruta que passa per carretera, però són tan sols 300 metres. La resta de l'itinerari passa per un ample camí de sorra.

El meu objectiu inicial, com he dit, era simplement crear una ruta literària. No incloïa ni la creació d'una pàgina web, ni la creació de codis QR, ni molt menys el disseny d'un logotip. Només volia fer un mapa de la ruta i dissenyar un tríptic on ficar-hi el text que s'hauria de llegir a cada punt. Però, com es pot comprovar el meu objectiu inicial s'ha ampliat.

Quan em va proposar de crear una QRoute, és a dir, una ruta amb codis QR, pensava que la part de crear els codis QR seria molt complicada i em portaria molta feina. Però curiosament, un cop m'hi vaig trobar, vagi comprovar que crear un codi QR, igual que crear un blog, no és gens difícil, al contrari, probablement hagi estat una de les tasques més fàcils del treball. Només cal entrar a la pàgina web [http://www.qrplanet.com/es/generador-qr - code/](http://www.qrplanet.com/es/generador-qr-code/), i seguir els passos que t'indiquen. El disseny del tríptic també ha estat una part complicada del treball. Vaig començar fent el tríptic amb el programa Publisher de Microsoft Office, però em trobava que tenia molt de text i que no m'hi cabia, quedava tot molt atapeït. Per això vaig demanar ajuda a la meva cosina, que ha estudiat disseny. Ella em va ajudar a dissenyar el tríptic utilitzant els programes Illustrator i Photoshop de l'Adobe. Gràcies a ella he pogut aconseguir un tríptic amb cara i ulls, on hi caben tots els textos que s'han de llegir al llarg de la ruta. A més, ella també em va ajudar a dissenyar el logotip identificatiu de la Ruta Literària Prudenci Bertrana.

Finalment, la valoració de tot el treball de recerca ha estat positiva i constructiva ja que a mesura que avançava aprenia més coses de les que sabia abans de començar. Però penso que m'ha quedat una cosa pendent: presentar la meua proposta de ruta al Consell Comarcal de la Selva. És per això que malgrat doni el treball per finalitzat, faré la proposta al Consell Comarcal a veure si estarien interessats i m'ajudarien a fer realitat aquest projecte de ruta.

AGRAÏMENTS

En primer lloc, m'agradaria agrair a la Mercè Bofill, tutora del meu treball de recerca, tot l'esforç i la paciència que hi ha dedicat.

També voldria donar les gràcies a la Dolors Novàs, per encaminar-me a l'inici d'aquest treball. A en Jordi Badia, per tots els consells que m'ha donat i tota la informació que m'ha facilitat per a la creació de la ruta. A l'Imma Masdevall, per haver-me ajudat a escollir el tema del treball i per haver-me acompanyat a fer la ruta amb bicicleta per primera vegada. A l'Elvis Mallorquí, per haver-me proporcionat informació sobre les masies de l'Esparra. A en Josep-Maria Masó, per concedir-me l'entrevista i donar-me la oportunitat de poder veure en directe el procés de la pela del suro. A en Francesc Samblas, membre del Centre de Recursos Pedagògics de la Selva, per haver-me ajudat en la creació dels codis QR. A en Narcís Figueras, perquè sense ell encara no tindria ni autor ni llibre amb el qual basar la meua ruta. A la Laura Boada, per tota l'esforç i el temps que ha dedicat a ajudar-me en la creació del tríptic i el logotip de la ruta. A la família Duran per haver-me ensenyat tots els camins i corriols que existeixen per la zona de l'Esparra. A en Jaume Amat, per haver-me acompanyat a fer la ruta en bicicleta i a penjar-la a la pàgina web de Wikiloc. A l'historiador Xavier Carmaniu, per tota la informació que m'ha proporcionat sobre les rutes literàries, i al Museu del Suro de Palafrugell, per haver-me facilitat informació sobre l'exposició *Literasuro*.

Finalment, gràcies a tots aquells que han aportat el seu gra de sorra en aquest treball.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BIBLIOGRAFIA

- BERTRANA, P. *L'hereu*. Barcelona: Selecta, 1947.
- UCCELLA, F. *Manual de patrimonio literario: Espacios, cases-museos y rutas*. Gijón: Trea, 2013. (Manuales de Museística, Patrimonio y Turismo Cultural; 15)
- LORENZO, C. *Guia de rutes literàries per la Xarxa de Parcs Naturals*. Barcelona: Ormovook Serveis Editorials, 2007.
- FORMIGA, J. "La Roqueta o la torre de l'Esparra, una construcció medieval al llarg dels segles". *Quaderns de la Selva* (1999), núm. 11, p. 125-160.
- Material de l'exposició "Literasuro". Museu del Suro de Palafrugell.

WEBGRAFIA

Donat que les webs s'actualitzen o anul·len constantment vaig creure necessari registrar-me a un pàgina web anomenada Scoop.it (<http://www.scoop.it/u/nuria-noguera-figueras>) on s'hi troben totes les webs consultades. Aquesta pàgina creada just a l'inici del meu treball de recerca m'ha permès emmagatzemar pàgines webs que d'una altra manera hauria pogut perdre l'adreça. Si accediu a la meva pàgina Scoop.it (no és privada, s'hi pot accedir sense estar registrat) es pot comprovar la data en que han estat guardats els següents links. Podeu consultar la pàgina web mitjançant el link QR.

<http://www.icc.cat/vissir3/>

<http://www.adobe.com/products/illustrator.html>

<http://www.adobe.com/es/products/photoshop.html>

http://ca.wikipedia.org/wiki/Tap_de_suro

http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=39474

<http://www.encyclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0009627.xml?s.q=Prudenci+Bertrana#.VFt13NIyK8N>

http://ca.wikipedia.org/wiki/Modernisme_catal%C3%A0

<http://www20.gencat.cat/portal/site/culturacatalana/menuitem.be2bc4cc4c5aec88f94a9710b0c0e1a0/?vgnextoid=b619d5e5d74d6210VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnextchannel=b619d5e5d74d6210VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnextfmt=detall2&contentid=1770ef7fb89d7210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD>

<http://tv.girona.xiptv.cat/ultima-hora/capitol/ruta-literaria-prudenci-bertrana>

<http://www.espaisescrits.cat/home.php?op=43&module=rutes>

<https://es.wordpress.com/>

<http://www.xtec.cat/~jducros/Prudenci%20Bertrana.html>

<http://www.escriptors.cat/autors/bertranap/index.php>

<http://www.gaudiallgaudi.com/CL005%20PBertrana.htm>

http://cultura.gencat.net/agenda/media/girona_ruta_literria_prudenci_bertrana.pdf

<http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/5-cultura/19-cultura/707841-el-cami-perdut-de-bertrana.html?tmpl=component&print=1&page=>

<http://letra.uoc.edu/ca/periode/el-modernisme/detall>

<http://www.encyclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0194810.xml?s.q=modernisme#.VFt3H9IyK8N>

<http://ca.wikipedia.org/wiki/Suro>

http://www.museudelsuro.cat/component/option,com_frontpage/Itemid,170/lang,Cat/

<http://www.wikiloc.com/wikiloc/home.do>

<http://www.raco.cat/index.php/index/search>

<http://www.udg.edu/biblioteca/Inici/tabid/10327/language/ca-ES/Default.aspx>

ANNEX

Entrevista amb el colomenc Josep-Maria Masó, tassador de suro:

I. En què consisteix la teva feina?

Jo feia de lampista i de taper. Des que era petit ajudava al meu avi i al meu pare a treballar el suro per fer-ne taps. Ara classejo suro i tasso les suredes per mirar-ne la qualitat abans de la seva pela.

II. Quina és la millor estació de l'any per pelar el suro?

Pel maig a la costa ja pelen, perquè fa més calor i hi ha més humitat. Per aquí a la Selva per Sant Joan, el 24 de juny, ja podem començar a pelar el suro, perquè per aquestes dates el suro ja té la fulla verda i grossa, ja ha florit, ha pol·linitzat i ja ha fet la gla. Quan ja ha fet tot el creixement estival és quan està preparat per afrontar la pela, perquè ja té prou saba i prou força per no patir tant.

III. Quan es pot fer la primera pela d'un arbre?

Quan l'arbre té com a mínim 30 anys i 65 cm de vol. El primer suro que s'extreu de l'arbre és el suro Pelegrí i només s'utilitza per fer-ne aglomerats.

IV. A partir d'aquí, cada quants anys es pot tornar a pelar un mateix arbre?

Cada 13 anys, més o menys. Però a Andalusia ho fan cada 8 anys, perquè allà el clima afavoreix el creixement del suro.

V. Quines eines s'utilitzen per pelar el suro?

Una destral de pelar, que a l'Empordà en diuen *picassa*, i una burja, que ja va incorporada al final del mànec de la destral. També utilitzem una burja gran i més llarga, que et permet fer més força i més palanca.

VI. Quin és el procés/passos per extreure el suro d'un arbre?

Primer de tot es clava la destral verticalment i es mou una mica per provar si el suro es desenganxa fàcilment. Aquí sempre diem que si el suro no vol marxar ha de marxar el pelador. Si el suro es desenganxa fàcilment, llavors es fa la corona, que vol dir, delimitar la panna que es vol treure. Després s'obre el suro verticalment amb la destral, es pica una mica i es burja, per arrencar-lo. Un cop el suro pelat es ruixa amb un líquid blau, que és fungicida i cicatritzant. Serveix per protegir l'arbre, perquè no agafi fongs i no s'escaldi. El color blau li ve donat per un colorant que li afegim per saber que aquell suro ja ha estat pelat.

Es ruixa
l'alzina pelada
amb un
fungicida de
color blau

Fent de
«burro»

VII. Aquest procés ha estat sempre el mateix o s'ha anat modernitzant al llarg dels anys?

Sí que s'ha modernitzat, s'han fet un parell de màquines peladores de suro, una de la marca STIHL i una altra d'italiana. Aquestes màquines són com una mena de xerrac amb un sensor que marca la humitat de l'escorpit i talla fins on a de tallar, sense ferir mai la capa mare. Però aquestes màquines són molt cares i només les compraven els propietaris més rics, a més, eren poc rendibles perquè s'espatllaven les peces amb freqüència, per això les han deixat de fabricar.

VIII. Ara parlant en l'argot del món surer, què és?

- Una peça de rusca: una panna de suro.
- Un tros de suro: tots els talls de suro que baixen del pam quadrat.
- Una panna de «trefi»: una pana de molt bona qualitat, sense esquerdes ni corcs.
- El rusquer: és la pila de pannes de suro que es feia al pati de la finca on es venia.
- L' «escorpit»: és la capa mare de l'arbre, la que separa el suro de la fusta. També se'n pot dir fel·logen.

IX. Per què s'utilitza el suro, a part de per fer-ne taps?

Del suro se'n pot fer parquet, discos, arandeles, aglomerat negre, aglomerat blanc, plantilles de sabata, boies, vestits, bolsos, i altres coses d'artesanía.